

Engler Lajos

Kerekasztal-értekezlet az elnemkötelezettségről

SZÁMVETÉS

*A mozgalom múltja, jelene és jövője az első csúcsertekezlet óta
eltelt két évtized távlatából*

Az el nem kötelezett országok első, belgrádi csúcsertekezlete óta eltelt két évtized történelmi távlatból szemlélve nem hosszú időszak. Az emberiség lelkiismereteként számon tartott mozgalom azonban ez idő alatt olyan történelmi viharokat vészelt át, olyan körülmények között állt helyt, s annyira jelentős világpolitikai tényezővé fejlődött, hogy elvei, tapasztalatai, módszerei s ebből eredően fejlődési távlatai, sőt dilemmái és nehézségei nemcsak a politikusok érdeklődését keltették fel világszerte, hanem egyre több hivatásos tudós, szociológus, történész, politológus is foglalkozik a kétségkívül átfogó történelmi jelenség keletkezésével, fejlődésének valamennyi mozzanatával.

Könyvek, tanulmányok, szakcikk sokasága bizonyítja, hogy ez az érdeklődés világszerte napról napra fokozódik, s nem korlátozódik sem a mozgalomhoz tartozó országokra, sem pedig egy csupán bizonyos politikai irányzat képviselőire. S ha a fokozódó érdeklődés, a mozgalom végérvényes affirmálódását és tartós voltát bizonyítja, akkor a szerteágazó érdeklődés átfogó jellegéről tanúskodik.

Nem csoda, hogy az augusztus 28—31-éig Újvidéken megtartott Az elnemkötelezettség a nyolcvanas években elnevezésű kerekasztal-értekezlet igen nagy érdeklődést keltett világszerte. A négynapos véleménycsere során elhangzott értékelések, meglátások és megválaszolatlan kérdések pedig még sokáig elemzés tárgyát fogják képezni, elsősorban a megfelelő szakkörökben.

Helyzetfelmérés

Az érdeklődést kétségkívül fokozta a tény, hogy az értekezletre olyan nemzetközi viszonyok közepette került sor, amely rendkívül emlékeztet az 1961-es világpolitikai helyzetre, azzal, hogy az eltelt 20 év alatt végbement változások bizonyos vonatkozásaikban tovább bonyolították a nemzetközi helyzetet.

A gyarmaturalom elleni harc jegyében született mozgalom, melynek eleinte szükségszerűen az antiimperialista jellege került előtérbe, sohasem korlátozódott a napi politika tennivalóira. A mozgalom megalapítói, különösképpen Tito, Nasszer, Nehru, Nkrumah és még néhány kiforrott világpolitikai egyéniség, kezdettől fogva sokkal szélesebb alapokra helyezték a harc stratégiai célkitűzéseit, melynek kimenetelét a nemzetközi politikai és gazdasági viszonyok egészének gyökeres megváltoztatásában, demokratizálódásában látták.

Világosan felmérve azonban, hogy ennek a további demokratizálódásnak legfőbb akadályát a hidegháború és a megbékíthetetlen tömbkonfrontáció képezi, a mozgalom legjelentősebb alapelvei között a kezdet kezdetén kiemelt helyet kapott a tömbellenes irányvétel. Olyannyira, hogy a gyarmaturalom alóli felszabadulás voltaképpen csak ezzel az elvvel párosulva nyerte el teljes értékét, s csak így lehetett meggátolni, hogy a szűnni nem akaró nagyhatalmi versengés során ne osszák az egész világot egymással szemben álló tömbökre.

Természetesen ez nem jelentette (s ma sem jelenti) a különböző társadalmi és politikai rendszerek létezésének tagadását, vagy annak elvitatását, hogy minden ország és nép elidegeníthetetlen joga, hogy maga határozza meg társadalmi fejlődésének útját, hanem arra irányult, hogy a békés koegzisztencia elvének érvényesítését szorgalmazva lehetővé tegye valamennyi kis és nagy ország számára az egyenjogú politikai, gazdasági, kulturális és egyéb együttműködést.

Ennek ismét legegyszerűbb előfeltétele a fegyverkezési verseny leállítására volt és maradt. Mindaddig megvalósíthatatlan előfeltétele ugyan, mert tudvalevő, hogy napjainkban az áldatlan versengés ismét olyan méreteket öltött, hogy fokozatosan ellenőrizhetetlenné válik, s közvetlenül fenyeget a fegyveres összetűzés veszélye, arról nem is szólva, hogy a fegyvergyártásra fordított eszközök növekedésével egyenes arányban növekszik a fejlődő országok eladósodása és egyre veszesebben elmélyül a gazdagok és a szegények közötti szakadék is.

A dolgok ilyen alakulása folytán napjainkban világszerte számos veszélyes válságoc keletkezett, s kisebb-nagyobb intenzitással, és állandó jelleggel veszélyeztetik a világ békéjét és biztonságát. Ilyenek az Afrika déli részén, a Közel-Keleten, a Közép- és Délkelet-Ázsiában, a Perzsa-öböl és az Indiai-óceán térségében, a Latin-Amerikában, a Földközi-tenger térségében és újabban az európai színtéren keletkezett válságok.

Ilyen körülmények között világszerte egyre inkább érzéledik a tudat, hogy az el nem kötelezettek mozgalma az egyetlen politikai erő, s az általa felkínált megoldási lehetőség az egyetlen elfogadható kiút a békeszerető emberiség számára. Ezt bizonyítja az, hogy a mozgalomhoz tartozó országok száma az utóbbi két évtized során a négyszeresére növekedett, de kétségtávan az is, hogy a tömbökhöz tartozó országokon belül szintén mind több társadalmi-politikai tényező teszi magáévá az

elnemkötelezettség alapelveit a hivatalos politika állásfoglalásaival szemben.

A számos belső meghasonlás ellenére egyértelműen leszögezhető — s ez volt a négynapos újvidéki kerekasztal-értekezlet általános megállapítása —, hogy a mozgalom beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Nem csak azért, mert lehetővé tette valamennyi ország számára, hogy területi nagyságára, gazdasági erejére és fejlettségi fokára való tekintet nélkül tevékenyen bekapcsolódjon a világpolitikai ügyek intézésébe, s hathatósan sikraszálljon a nemzetközi viszonyok demokratizálásáért, a kölcsönös megbecsülés, a területi sérthetatlenség elvének tiszteletben tartásáért, miből kifolyólag ma már a világpolitika valamennyi tényezőjének — sokkal inkább mint a közelmúltban — számítani kell a mozgalom véleményével mind az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében, mind az egyéb nemzetközi szervezetekben, mind pedig azokon kívül, hanem azért is, mert kimunkálta a nemzetközi politikai és gazdasági viszonyok új rendszerének alapvető koncepcióját, sőt megindította a megvalósításukért folytatott politikai harc — egyre erősödő — folyamatát. Ez a harc, mint már említettük, ma már nem szorítkozik a mozgalomhoz tartozó országok „kifelé” irányuló akcióira, hanem kétséggkívül egyre jelentősebb szerepet játszik a mozgalmon belül, sőt a mozgalomhoz tartozó országok társadalmi-politikai életének alakulásában és fejlődésében is. Ezáltal a mozgalom valóban az általános társadalmi előrelépés „természetes szövetségese”, amit egyesek helytelenül — de tudatosan — összetévesztenek az egyes tömbökkel való szövetkezéssel.

A kerekasztal-értekezlet másik jellegzetességeként meg kell említeni, hogy az immár történelminek nevezhető bizonyosságokon kívül igen sok szó esett a mozgalom dilemmáiról, a mozgalomhoz tartozó országok közötti nézeteltérésekről, vitákról és fegyveres összetűzésekről is.

A nyílt és őszinte véleménycsere során megállapítást nyert, hogy mindennek ellenére egyetlen ország sem tett le az elnemkötelezettség alapelveibe, azoknak helyességébe vetett hitéről, mint saját problémái tartós megoldásának egyedüli lehetőségéről.

Nyilván ezt tartotta szem előtt Josip Vrhovec szövetségi külügyi titkárunk is, amikor az értekezlet — és a további hasonló véleménycsere — fontosságáról szólva megállapította:

„Törekvéseink világos ismerete fokozottabban lehetővé teszi számunkra, hogy erősítsük egységünket a világ legfontosabb problémái megoldásának közös felkutatásában az elnemkötelezettség elveivel és céljaival összhangban, hogy tömörítsük sorainkat és megszilárdítsuk szolidaritásunkat az el nem kötelezett országok között felmerülő viták és viszályok leküzdésének érdekében, hogy megakadályozzuk a mozgalom megosztására és az el nem kötelezett politikának az eredeti irányvonalától történő eltérítésére irányuló kísérleteket. Hangsúlyozni szeretném, hogy az elnemkötelezettség eddigi történelmének helyes bemutatása egyben a további út megvilágítását is jelenti.”

A felszólalók számos példával támasztották alá az általános megállapítást, hogy a mozgalom első, belgrádi csúcserkeztetén lefektetett elvek semmit sem veszítettek időszerűségükből, s a jelenlegi világválság közepette is bebizonyították életrevalóságukat.

A mozgalom az ENSZ pozitív tényezője

Ezek közül egyike a legmeggyőzőbbeknek az a szerep, amelyet a mozgalom tudatos és szervezett fellépéssel vállalt az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében. Közismert, hogy a világszervezet alapokmányában lefektetett elvek lényegében azonosak az el nem kötelezettek politikájának alapelveivel. A világ országainak kétharmadát felölelő mozgalom tehát lényegében ugyanazokért a célokért küzd, amelyeket a második világháború után a békeszerető emberiség tűzött a jobb, békésebb világért folytatott harcának zászlajára, azzal, hogy a mozgalom állandóan szem előtt tartva a világpolitikai színtér időszerű eseményeit és alakulását, folyamatosan továbbfejleszti az említett elveket, s természetesen minden konkrét esetben a következetes alkalmazásukért száll síkra.

Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára számtalanszor hangsúlyozta, s a kerekasztal-értekezlet résztvevőihez intézett üzenetében is aláhúzta, hogy a világszervezet rendkívül sokat köszönhet a mozgalomnak azért, hogy alkotó és pozitív szerepet játszott a második világháborút követő viharos korszakban, s a világ népeinek szemében nemcsak megőrizte, hanem meg is szilárdította a világszervezet tekintélyét.

● A mozgalom hozzájárulásának konkrét mozzanatairól szólva a felszólalók elsősorban a világszervezet demokratizálódásának folyamatát említették. Ma már egyetlen nagyhatalom sem kerülheti meg a világ többségének véleményét anélkül, hogy az politikai tekintélyén súlyos csorbát ne ejtene, s ezáltal az önkényeskedés, a kész tények elé állítás politikája korántsem olyan „hatékony”, mint a korábbi időszakban.

● A gyarmaturalom alóli felaszabadulás elvét továbbfejlesztve a mozgalom az újonnan felszabadult országok és népek általános fejlődéséért száll síkra, s ennek keretében előtérbe helyezi a függetlenség tiszteletben tartását, a külső nyomás és az idegen dominancia minden változata megszüntetésének elengedhetetlen szükségét.

● A mozgalom egyik legjelentősebb hozzájárulása a nemzetközi viszonyok fejlődéséhez kétségkívül a népfelszabadító harcok messzemenő támogatásának elvére vonatkozik. Ezáltal a leigázott népek jogos és igazságos harca úgymond legalizálódott, végérvényes megkülönböztetésben részesül a különböző indítékokból folytatott fegyveres akcióktól.

● Szorosan az előbbihez fűződik a szabad fejlődés elve, mely szerint minden országnak és népének elidegeníthetetlen joga, hogy önállóan válassza meg társadalmi fejlődésének útját.

● A leszerelésért, a világpolitikai színtér feszültségének enyhüléséért folytatott harcnak sem csupán a fegyvermennyiség csökkentése a célja, hanem hogy az általános érdekű elv valóra váltásában minden ország egyenjogúan, tekintet nélkül nagyságára és erejére hatékonyan kivegye részét, s ezáltal hozzájáruljon az általános fejlődés előfeltételének megteremtéséhez.

Az új gazdasági világtrend

E felsorolásban külön fejezetet érdemel a mozgalomnak az új gazdasági világtrendért folytatott harca, amely a nemzetközi viszonyok alakulása szempontjából nemcsak lényeges minőségi újítást jelent, hanem egyre fontosabb helyet foglal el a világ jövőjének kedvezőbb alakulásáért vívott küzdelemben.

A mozgalom ugyanis ráébredt, hogy az úgynevezett (igen veszélyes) Kelet—Nyugat konfrontáció árnyékában fokozatosan egyre súlyosabb méreteket öltött az Észak—Dél közötti ellentét, s annyira elmélyült a fejlettek és a fejlődők, a gazdagok és a szegények közötti szakadék, hogy abban immár az egész világ elveszhet.

Az előállt helyzet kétségkívül a múlt áldatlan hagyatéka, de az sem vitás, hogy a jelenben tovább folyik a fejlődő országoknak a fejlettek által való, igazságtalan alapokra helyezett durva (sokszor álcázott) kizsákmányolása.

Az el nem kötelezettek mozgalma ezért egyik legfőbb feladatául a nemzeti érdekek megőrzését tűzte ki, világosan megfogalmazva, hogy minden országnak elidegeníthetetlen joga, hogy önállóan rendelkezzen saját természeti kincseivel, egy új, igazságosabb világgazdasági rendszer keretében, amely szavatolná az erőfölénnyel kiharcolt előjogok megszüntetését és a gazdasági egyenjogúságot.

Ez a konfrontáció látszatra kizárólag gazdasági jellegű, lényegében azonban magán viseli a politikai összetűzés valamennyi jellegzetességét, annak ellenére, hogy közvetlenül nem nyilvánult meg még fegyveres összecsapás formájában. A világgazdasági viszonyok gyökeres változásáról lévén szó, a kerekasztal-értekezlet ismételten leszögezte, hogy az új gazdasági világtrendért folytatott harc nem szűkíthető le kizárólag a fejlett kapitalista államok és az úgynevezett „harmadik világ” országai közötti (kétségkívül fennálló) ellentétekre, hanem megteremtéséből mindenkinek ki kell vennie részét, szem előtt tartva természetesen egy-egy ország sajátosságait.

A mozgalomnak, stratégiai céljainak megvalósítása érdekében a nyolcvanas években még inkább mint eddig, a szolidaritás elvének alkalmazásával elsősorban a saját erejére kell támaszkodnia, ki kell használnia minden lehetőséget, hogy jobb belátásra bírja az eddig hajthatatlannak bizonyult fejletteket is.

A mozgalom és a tömbpolitika

Az el nem kötelezettek valamennyi összejövételén, így az újvidéki kerekasztal-értekezleten is igen sok szó esett a mozgalom viszonyáról a nagyhatalmi vetélkedésből eredő általános világpolitikai irányzatokhoz. Az elnemkötelezettség barátai és ellenségei egyaránt mind sűrűbben készítenek számadásokat, melyeknek célja, hogy az el nem kötelezett országokat „jobbra” vagy „balra” sorolják, miközben azt igyekeznek bebizonyítani, hogy az elnemkötelezettség eredeti elvei fokozatosan teljesen háttérbe szorulnak.

Az újvidéki nyílt és őszinte eszmecsere során egyes felszólalók világosan rámutattak ennek a jelenségnek az okaira: a mozgalom, mely elválaszthatatlan, szerves része a világpolitikai történések egészének, törvényszerűen mindenben osztja az egész nemzetközi közösség sorsát. Ha tehát jelenkori világunkra, s az uralkodó nemzetközi viszonyokra a tömbpolitikai versengés fokozódása a legjellemzőbb tendencia, akkor az elkerülhetetlenül begyűrűzik a politikai, gazdasági, kulturális és egyéb százalékkal az emberi közösségbe szervesen beépülő el nem kötelezett mozgalomba is.

Ezzel a világ valamennyi jelentős tényezőjének — s a mozgalomnak is — számolnia kell. A folyamat azonban nem egyoldalú. Ugyanazok a szálak, amelyek köldökszinórként kötik az el nem kötelezett országokat a tömbökhöz tartozó partnereikhez, azokat is a viselkedés bizonyos fokú megváltoztatására készítetik, s nem vitás, hogy ezért az el nem kötelezett politika egyre nagyobb mértékben érezteti hatását a tömbökben is. A nagyhatalmak egyre nagyobb érdeklődése az úgynevezett harmadik világ történései iránt tehát nemcsak a kettőjük közötti versengés stratégiájának törvényszerűségéből ered, hanem egyre inkább a saját közvéleményük érdeklődésének alakulását, s nem kevésbé a hivatalos politika által e közvéleménynek tett engedményeket is tükrözi.

Az utóbbi azonban (egyelőre) mit sem változtat a nagyhatalmi tömbök alapvető, globális stratégiai irányvonalán, melynek célja, hogy politikailag, gazdaságilag és természetesen a fegyverek erejére támaszkodó hatalom és hatalmi övezet kiszélesítése szempontjából is egymáson felülkerekedjen. Ez az irányzat napjainkban újabb hullámhegyet ért el, s nem csoda, hogy a független országok belügyeibe való legkülönbözőbb (egyébként is folyamatos) beavatkozás, az olykor nyílt zsarolással egyenlő nyomás tűrhetetlen teherként nehezedik számos országra és régióra, súlyos válságokat, sőt fegyveres összetűzéseket idézve elő, elsősorban az el nem kötelezett országok között.

S amennyire természetes és magától értetődő, hogy az el nem kötelezett országok sem geostratégiai fekvésüknél fogva, sem a múlt (jobbára keserű) tapasztalatai alapján, sem jelenkori gazdasági érdekeiket tartva szem előtt nem folytathatják az úgynevezett „egyenlő távolság” politikáját a nagyhatalmak, illetve a nagyhatalmi tömbök iránti politiká-

jukban, ugyanolyan elengedhetetlen szükségszerűség, hogy tekintet nélkül a napi politika által diktált taktikára, s ebből kifolyólag a kapcsolatok kiépítésének fokára, mindvégig és következetesen megőrizték az elnemkötelezettség alapelvét, s megóvják függetlenségüket, politikájuk önálló kialakítására való jogukat.

Ez nemcsak a mozgalomhoz tartozás ismérve, hanem elsődrendű világpolitikai követelmény is, mert a jelenlegi helyzetben a nagyhatalmak közötti erőegyensúly felbillenése törvényszerűen az akciók és ellenakciók sorozatát idézné elő. — beláthatatlan következményekkel, melyeknek egyik legveszesebb hírnöke a mind hatalmasabb méreteket öltő fegyverkezési verseny.

A világbékéért és a biztonságért

Az elnemkötelezettség azonban még nem lenne olyan jelentős világpolitikai tényező, nem képviselhetné az egész emberiség érdekeit, ha csupán a semleges függetlenségre, a tömbök közötti egyensúly (s az erre épülő világbéke) megőrzésére törekedne. Ezen túlmenően a mozgalom az új gazdasági világrendre épülő gyökeresen új politikai világrend megteremtését szorgalmazza. Olyan nemzetközi viszonyok kialakításáért száll síkra, amelyekre nem a fegyveres erőre épülő hatalom döntő szava ütné rá pecsétjét, amelyben megszűnne az előjogokat élvező (s a történelmi igazságtalanságok folytán felkerült) gazdagok kizsákmányoló politikája az emberiség mindinkább elszegényedő, fejlődésében mestersegesen meggátolt többségével szemben.

Ezáltal a mozgalom tehát nem csupán a nemzetközi viszonyok demokratizálásának jelentős tényezője, hanem a társadalmi átlényegülés mozgatóereje is. Ez egyben felelet azoknak is (a mozgalom soraiban is fellelhető teoretikusoknak), akik szerint az elnemkötelezettségre s az el nem kötelezettek mozgalmának tevékenységére voltaképpen csak a válságos helyzetekben van szükség, s akkor is csupán a nagyhatalmak közötti közvetítés céljából.

A sokkal szerteágazóbb stratégiai célok megvalósításának időszerű taktikai feladatai közül az értekezlet résztvevőinek véleménye alapján a következők a legidőszerűbbek:

● A világbéke és a biztonság megőrzéséért folytatandó akciók, melyek magukban foglalják a meglévő nemzetközi válságócok felszámolására irányuló tevékenységet mind az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében, mind a regionális nemzetközi szervezetekben és a válságok közvetlen résztvevői körében is.

Az említett akciók állandó összetevőjeként a békéért folytatott harcban egyben a gyarmaturalom utolsó maradványainak felszámolására és az egyre veszélyesebb fegyverkezési verseny meggátolására is irányul.

Az utóbbinak jelentős mozzanata a két legerősebb nagyhatalom, a Szovjetunió és az USA bilaterális tárgyalása kell hogy legyen, amelyet azonban idővel ki kell bővíteni, s a tárgyalásokat a legszélesebb alapokra kell helyezni, mivel a világ biztonságának kérdése közérdekű, s nem lehet csupán a két vezető nagyhatalom egymás közti kapcsolatának ügye.

● Az új gazdasági világrend megteremtése egyre határozottabban kerül a nemzetközi politikai szintér homlokterébe, s mindinkább égető fontosságú politikai problémává válik. Az új világrendért folytatott harcban ösztönző és biztató tényként említhető, hogy mind-több fejlett ország ébred ennek tudatára, s egyre nagyobb hajlandóságot is mutat a probléma megoldására. Ennek ellenére a megoldás távlatai még körvonalaiiban sem láthatók, megvalósításuk pedig elsősorban az el nem kötelezett és fejlődő országok nagyobb fokú és következetesebb együttműködését követeli.

Az említett együttműködésnek — szinte korlátlan lehetőségű — fokozása ezenkívül jelentősen megszilárdítaná a mozgalom egységét és hatványozná erejét, átütőképességét, s ezért az előttünk álló évtizedben a mozgalom egyik legjelentősebb, létfontosságú feladatát képezi.

● Az el nem kötelezett országok közötti viszonyok és (fegyveres) összetűzések ezzel szemben a legnagyobb veszélyt képezik a mozgalom egészére nézve, kompromittálják tekintélyét és hátráltatják akcióit. A mozgalomnak tartós feladata, hogy meggátolja az ellenségeskedések kitörését, illetve mindent megfegyven a vizályok békés, tárgyalások által való megoldásáért.

Itt kell megemlíteni azt a számottevő tény, hogy még az egymással hadban álló el nem kötelezett országok sem mondtak le alapvető politikai állásfoglalásukról, annak ellenére, hogy különböző okoknál fogva — melyek közül kétségkívül a gyarmaturalmi múlt hagyatékai és a már említett nagyhatalmi versengés a legjelentősebbek — fegyveres leszámoláshoz folyamodtak.

Az ilyen leszámolás tehát nem az el nem kötelezett politikai irányzattól ered, hanem azt a mozgalom alapelveitől való eltérés okozta.

Dilemmák és következtetések

Az elvszerű problémáról egyébként más esetben is szó volt a négynapos értekezlet során. Így például felmerült a kérdés: Vajon milyen hatása és világviszhangja lehet annak, ha egy el nem kötelezett ország képviselői nemzetközi szinten az új gazdasági világrendért, a javak igazságosabb elosztásáért, a gazdasági kizsákmányolás ellen szállnak síkra, ugyanakkor pedig belpolitikai viszonylatban a legdurvább kizsákmányolásra épülő társadalmi rendszert ápolják? Jellemző, hogy a kérdést az ilyen országokból érkező politikusok, szociológusok és társadalmi dolgozók vetették fel, ami még egy csalhatatlan bizonyítéka annak, hogy

az elnemkötelezettség alapelvei a legszélesebb értelemben hozzájárulnak a világ társadalmi átalakulásához, demokratikus fejlődéséhez.

Vagy egy másik példával élve, s az el nem kötelezett országok nagyobb fokú kölcsönös együttműködésért síkraszállva, egyes felszólalók élesen kifogásolták, hogy a mind súlyosabb világgazdasági helyzetben, melynek következményeit elsősorban a legszegényebb és kevésbé fejlett országok sínylik meg, egyes jómódú kőolajtermelő el nem kötelezett országok tőkéjüket a fejlett kapitalista országok bankjaiban tárolják, melyek aztán kedvezőtlen feltételekkel folyósítanak kölcsönöket az említett pénzeszközökből az úgyszintén el nem kötelezett, de segítségre szoruló államoknak.

A dilemmák közül említésre méltó az a gondolat, hogy a mozgalom kapuit ki kell tárni a világ haladó mozgalmai előtt. Lehetővé kell tenni, hogy nem csak egész országok és felszabadító mozgalmak, hanem egyes államok haladó irányzatú mozgalmi is tagjai legyenek az el nem kötelezettek népes családjának, ami még inkább lehetővé tenné a nemzetközi élet, az általános társadalmi viszonyok gyorsabb és hatékony demokratizálódását, egy igazságosabb világ kialakítását.

Az újvidéki kerekasztal-értekezleten elhangzottakat összegezve kétségkívül megállapítható, a mozgalom nem csak hogy messzemenően beváltotta a hozzá fűzött reményeket, hanem „létezésének 20 éve alatt lépésről lépésre fejleszti az el nem kötelezett politikát mint átfogó világnézetet, az olyan akcióprogramot, amely nemcsak bírálóan viszonyul mindahhoz, ami világunkban nem jó, hanem pozitív koncepcióját nyújtja a nemzetközi gazdasági és politikai viszonyok új rendszere kiépítésének” (Vrhovec).

A mozgalom alapító tagjainak látnokságára vall, hogy az első csúcs-értekezleten lefektetett alapelvek mit sem vesztek értékükből és időszerőségükből az elmúlt két évtized alatt.

Korunk viharos eseményei azonban megkövetelik, hogy ezeknek az alapelveknek továbbra is a valós élet legyen a próbaköve.

Az ilyen és hasonló nemzetközi értekezletek pedig hasznosak és szükségesek, mert a bíráló felmérések, a dilemmák felvetése és tisztázása nagyban hozzájárul az eszme frissességének megőrzéséhez és továbbfejlesztéséhez.